

**Hofslagaregatan 5 A och B, Blasieholmsgatan n:r 2
och N. Blasieholmshamnen n:r 3.**

(Kv. Blasieholmen n:r 11.)

Såsom vi ofvan sett (sid. 128) donerades detta område, som då hörde tillsammans med teatertomten m. m., till sedermera rikskanslern greve Magnus Gabriel De la Gardie enligt donations-bref af 1650 ²⁰/₇. Han hade redan förut till kronan afstått den nyss beskrifna delen, när han 1660 ²/₁₂ af arkitekten Jean De la Vallée tillbytte sig Fredrikshof och lämnade denna tomt i utbyte.

Jean De la Vallée sålde emellertid egendomen till vicepresidenten Arvid Ivarsson (Natt och Dag) 1677 ²/₅. Dennes dotter, Anna Kristina, och hennes man, öfverståhållaren, greve Knut Posse, ärfde den. Efter mannens död innehade änkegreffinnan tomten till 1740 ⁵/₇, då hon sålde den till handelsmannen Johan Classon, hvars söner Isak och Abraham ärfde tvenne lotter 1747 och enligt köpebref tillhandlade sig återstoden samma år i december. Isak Classon köpte 1757 ¹⁵/₁₀ Abrahams del, men sålde det hela 1761 ²⁵/₅ till d. v. öfversten, sedermera generalen Pechlin. Under 100 år följde denna tomt med den gamla Forbus'ska tomten (se ofvan sid. 94 och följ.) och hade med den gemensamma ägare, tills den 1861 ²/₇ af garfvaren Westins änka såldes till grosshandlanden Anders Hellstrand.

Vid dennes död tillföll tomten hans änka, född von Porath, och de fem barnen enligt testamente af 1870 ²¹/₄ och arfskifte af 1880 ⁶/₁₁. Den öfvergick därefter, sedan äfven fru Hell-

strand affidit, enligt arfskifte af 1893 $\frac{4}{10}$, till hennes arfvingar, ingenjören C. A. Hellstrand, fröken E. Hellstrand, arkitekten A. Hellstrand och agronomen P. A. E. Hellstrand. Af dessa har arkitekten H. 1912 blifvit utlöst med sin andel i fastigheten.

* * *

Här stodo i äldre tider endast 4 små stugor med jordtak, ett vagnshus och en vedbod. År 1721 innehades en stuga af skomakaren Lars Werres änka, Stina Qvaster; i de andra stugorna bodde varfsarbetare. Mjölaren i »Norrströmskvarken» Didrik Joakim Batram bodde någonstädes på tomten år 1730. Sedermera uppfördes på denna tomt åtskilliga magasinsbyggnader, hvilka dock, att döma af en af Cederholm dagen efter den stora eldsvådan 1822 $\frac{12}{6}$ utförd teckning (Westinska samlingen i Ups. Univ. Bibl.), jämte öfriga hus å denna del af Blasieholmen i grund nedbrunno.

Ett nytt magasin har senare uppförts åt Hofslagaregatan af garfvaren Westin.

En del af detta refs 1887, då ett modernt bostadshus i hörnet af Hofslagaregatan (n:r 3 N. Blasieholmshamnen) uppfördes. Ritningarna utarbetades af arkitekten Hjalmar Kumlien efter ett program, som ingenjör Hellstrand sammanställt efter under sex år gjorda iakttagelser och erfarenheter. Denna första byggnad upptog halfva tomten, som af flera skäl ej kunde till sin återstående del bebyggas. Detta skedde emellertid nyligen; 1912 refs återstoden af magasinet, och 1913 började uppförandet af en sexvåningsbyggnad där, samtidigt med att den gamla förändrades, så att en heljuten fasad uppstod. Ritningarna hafva utarbetats af arkitekterna Hagström och Ekman efter anvisningar af ingenjör Hellstrand.

Detta är det största privata bostadshus, som under de senare decennierna uppförts i Stockholm. Det rymmer inalles 320 rum.

Bottenvåningen är inredd till ett par större kontorslägenheter med underliggande lagerrum. Våningarna 1—5 trappor upp

innehålla 6—10 rum. Fasaden utefter Hofslagaregatan är 79 meter lång, utefter Blasieholmsgatan och N. Blasieholmen hvardera 32 meter. Arealen omfattar 30,000 kvadratfot.

Egendomen, som i färdigt skick torde taxeras till omkring 2 millioner kronor, har fyra adresser: 5 A och B Hofslagaregatan, 2 Blasieholmsgatan och 3 N. Blasieholmshamnen.

Hofslagaregatan n:r 4 (Våghusgränd n:r 2), Hofslagaregatan n:r 2 (S. Blasieholmshamnen n:r 2), N. Blasieholmshamnen n:r 1 (Tullpackhuset).

(Kv. Blasieholmen n:r 12 och 23.)

Denna del af Blasieholmen är på samma gång den minst intressanta som den svåraste att redogöra för. Den har tidtals ägts af tvenne personer, sedan af endast en för att därefter delas i femtiosjättedelar; därpå åter förenats på en hand för att slutligen delas på nytt. Då det endast kan vara af underordnad intresse att nämna namnen på de i de flesta fall helt obemärkta ägarna till de olika lotterna och tomtdelarna, skall jag endast i allmänna drag redogöra för de hufvudsakligaste växlingar området undergått.

När drottning Kristina bortskänkte den öfriga Blasieholmen, blef ej heller denna del, holmens sydligaste udde, undantagen, ehuru det vill synas som hade man först bestämt, att, ungefär där nu huset n:r 4 Hofslagaregatan är beläget, ett stall skulle uppföras, sannolikt för d. v. pfalzgreffen Karl Gustafs räkning, och byggnaderna synas verkligen varit påbörjade,¹ när drottning Kristina afsade sig kronan till förmån för pfalzgreffen. Åtminstone afstannade bygget vid denna tid, och en af ägarna till ett område på udden fick sin donation tillökad med »stalltomten». Hela området, med undantag af denna »stalltomt», hade nämligen ursprungligen donerats till rysstolken Johan

¹ I De la Gardieska samlingen å Riksarkivet finnas en del räkenskaper, af hvilka tyckas framgå att Magnus Gabriel De la Gardie hade öfverinseendet öfver arbetena vid detta bygge.

Benktsson Roselin, adlad Rosenlindt, och riksrådet Herman Fleming, som senare erhöll äfven nämnda »stalltomt».

Rosenlindt, som erhöll donationsbref på sitt område 1647 ^{12/6}, sålde det till sekreteraren Lars Cantersten, och denne erhöll å detta köp vederbörlig konfirmation 1649 ^{15/11}. Cantersten hade afidit redan 1658 ^{31/8}, men å en karta af 1674 anföres, att denna tomt del tillhörde »sal. Cantersten», hvilket gifvetvis är beroende på att hans arfvingar då ännu innehade den. Huru därmed förfors under den närmaste tiden, är ej fullt utredt, men sannolikt såldes tomten af arfvingarna, ty år 1681 befinnes riksrådet Tord Bonde vara innehafvare af densamma och vid denna tid sålt den till riksrådet Lars Fleming, som redan förut genom köp blifvit ägare af Herman Flemings tomt.

Riksrådet Herman Flemings donationsbref är dateradt 1647 ^{22/6}, och området tillökades, såsom ofvan visats, enligt k. bref af 1654 ^{9/5}. Efter hans död ärfdes tomten af dottern Kristina, gift med den ofvannämnde Tord Bonde, samt sonen Klas Fleming, hvilken afyttrade den till sin farbroder, riksrådet Lars Fleming, som sedan inköpte äfven Canterstens tomt. Några bestämda data för dessa transaktioner har jag tyvärr ej lyckats fastslå.

Nu var emellertid Lars Fleming ensam herre på denna sida af Blasieholmen och ansåg sig kunna ställa och styra där, huru han bäst tyckte; också lät han påbörja uppsättandet af en väderkvarn, ett företag, som af magistraten ansågs »farligt för eld och otjänligt i anseende till utsikten för k. Slottet», men som till följe af Karl XI:s bref af 1688 ^{16/9} obehindradt fick fullföljas.

Flemings son, Magnus (se ofvan sid. 126), ärfde vid faderns död 1699 området. Hans änka och många barn sålde det emellertid 1723 till handelsmannen Johan Classon, som därå fick lagfartsbevis samma år ^{23/12}. Sedan Classon afidit 1747, delades tomten i sju olika lotter, men äldste sonen Johan Classon d. y. tillhandlade sig större delen af dessa lotter enligt köpebref daterade 1758 ^{28/8}, 1759 ^{1/5}, 1765 ^{13/11}, 1767 ^{12/9} och ^{1/12}. Friherre Karl Bunge, som genom sin hustru, Anna Lovisa Classon ärft en sjundedel, inköpte af kommerserådet Johan

Alströmers söner en sjundedel, som de ärft efter sin moder, Margareta Classon. Dessutom innehades länge en fjortondel af brukspatron Jakob Efraim Classon.

På 1780-talet gjorde Johan Classon d. y. cession. Huru nu med de olika tomtlotterna förfors har ej fullständigt kunnat utredas, men säkert är, att någon del inköptes af Stockholms stad,

Blasieholmen och Skeppsholmsbron vid slutet af 1700-talet.

Gravyr af J. F. Martin i Vitterhetsakademien.

andra lotter öfvergingo till enskilda köpare. Dessa voro bl. a. f. d. kaptenen vid Ostindiska kompaniet Isak Selle, som var måg till Johan Classon d. y., samt grosshandlanden Per Falck, hvilka år 1794 fränsålde en tomt (se nedan). Efter Falcks död tillföll hans del af området änkan, som under en följd af år jämte Selles arfvingar var i besittning af hela den öfriga egendomen. Redan innan fru Falck affidit, 1828, inköpte staden 1824 ²⁴/₁₀¹ det hela, dock undantagen den tomt, där nu Edelstamska huset står. Man må beklaga sig, att inte denna tomt då blef stadens och möjligen utlagd till öppen plats; må-

¹ Utredningar V, III.

hända hade man då sluppit se den vanprydande byggnaden n:r 4 Hofslagaregatan (n:r 2 Våghusgränden) och det Edelstamska huset, hvilka byggnaders borttagande varit och helt visst kommer att bli ett »delenda Carthago» för åtskilliga generationer stockholmare.

Den tomt, där Edelstamska huset eller n:r 2 Hofslagaregatan (n:r 2 S. Blasieholmshamnen) står, ägdes 1794, såsom ofvan visats, af f. d. kaptenen vid Ostindiska kompaniet Isak Selle (Johan Classon d. y:s måg) och grosshandlanden Per Falck, hvilka jämte hela det öfriga området köpte den af Classons konkursmassa. De sålde den emellertid sagda år $30/4$ till handlanden Isak Westman och denne 1803 $23/5$ till källarmästaren Henrik Ekström, som redan följande år, 1804 $21/3$ afstod köpet till traktören Per Zelling.

Enligt köpebref af 1817 $23/3$ blef hofmästaren E. Sandström ägare efter Zelling, och från honom köptes egendomen 1824 af hofkällarmästaren K. L. Selenius, som på detta köp erhöll stadens lagfart 1826 $7/8$. Äfven inköpte Selenius ett litet område af stadens mark, hvarå han erhöll fastebref först 1838 $7/11$.

Sedan Selenius i mer än tjugu år varit innehafvare af tomten, köptes den år 1846 af friherre Nils von Lantingshausen von Höpken för 56,000 rdr banko. Vid hans död 1868 ärfdes denna värdefulla egendom af sonen friherre Nils von Lantingshausen von Höpken enligt testamente af 1865 $15/4$ och tillägg af 1868 $5/8$. Regementsskrifvaren, v. häradshöfding K. F. Edelstam köpte den 1877 $16/10$ och egendomen innehas ännu af hans änka och barn.

* *

Under 1600-talets första hälft lågo på detta område endast obetydliga kojor, täckta med torftak. Den ståtligaste byggnaden torde varit den af Lars Fleming på 1680-talet uppförda väderkvarnen,¹ som stod ungefär, där nu huset n:r 4 Hofslagaregatan

¹ Den var år 1721 utarrenderad till bryggareäldermannen Johan Lampa och på 1730-talet till mjölnaren D. J. Batram.

är beläget. Sannolikt idkades där redan på Flemings tid skeppsbyggeri, hvarvid tilläfventyrs användes de för sådant ändamål sannolikt befintliga resterna från den tid, då Blasieholmen var ett varf. Detta under Flemings och hans arfvingars tid i gång varande varf arrenderades länge af räntmästaren Daniel Svensson-Leffler, adlad Lagersparre, som dock måste afträda det, när Johan Classon tillhandlade sig området.¹

År 1721 omtalas sju olika byggnader på denna tomt, som då kallades den »flemingska»; en af dessa stugor omnämnes såsom nybyggd. Sedan Classon öfvertagit varfsrörelsen, lät han uppsetta ett plank kring området, försedt med en större inkörsport. Ännu 1731 var antalet byggnader detsamma, men på den n. v. Edelstamska tomten synes då, i stället för någon af kojorna, tillkommit en något större byggnad af sten. Så småningom förbättrades väl också de öfriga byggnaderna, magasin och skjul torde uppförts, men i det hela var området ganska ruskigt och utgjorde ett föga angenämt grannskap för de förnäma invånarna i och ägarna af palatsen på Blasieholmens nordvästra sida.

Sedan varfvet på 1790-talet nedlagts och ett s. k. »Sillhof» blifvit inrättadt för »allt till Stockholm ankommande sill- och lakegoods, till undvikande af elak lukt och andra olägenheter af dessa varors utkastande, besigtigande och ompackande vid Skeppsbron i staden», kom trakten ytterligare i misskredit. Den stora eldsvådan 1822 gjorde emellertid rent hus på Sillhofstomten, ty alla därå uppförda byggnader uppbrunno då. Om denna förödande eldsvåda läses i »Stockholmsposten» den 13 juni 1822: »I går på morgonen klockan ungefär $\frac{3}{4}$ till 7 kom elden lös på Blasieholmen i Brädgården bredewid Sockerbruket. En stark nordwestlig bläst spridde lågorna med omotståndlig våldsamt omkring bland de brukbara(!)ämnen, som funnos samlade på alla sidor. Kl. 9 hade elden nått sin största höjd. Winden, som wände sig några streck, dref den midt öfwer gatan till f. d. Pechlinska huset (som nu äges af kaptenen² och riddaren Westin),

¹ Det var dock först år 1725, som arrendetiden utlöpte, och sannolikt var det först då som Classon utvidgade varfvet.

² Westin var kapten vid borgerskapets infanteri.

hwilket oagadt sina starka murar och brannbottnar ej kunde räddas. Winden sprang åter tillbaka i sin förra riktning, och det öfriga af Blasieholmen frälsades sålunda. Icke desto mindre fortfor branden hela dagen, ehuru med minskad häftighet. Från och med det nämnda Pechlinska huset och Sockerbruket sträckte sig branden öfver hela den södra ändan af Blasieholmen ända till Skeppsholmsbron, som till två tredjedelar nedbrann. Blott slagtarehuset och fiskaregången blefwo oskadde. Hela det s. k. Sillhofvet med *alla derå befintliga byggnader*, Skeppsholmskyrkan och Skolhuset,¹ ganska betydliga förråder af wed, bräder, tjära, stenkol, victualievaror och flera fartyg, hvaribland ett stort tremastadt engelskt skepp, blefwo lågornas rof. I mannaminne är detta den största eldswåda, som öfvergått Stockholm.»

Staden använde området till flera ändamål. Bland annat inrymdes där en tackjärnsväg, ett kokhus, stenkolsupplag, försäljning af Höganäs' stenkärl m. m. En del magasinsbyggnader uppfördes, men snart efter Museibyggnadens uppförande började man tänka på att göra sig platsen till godo på annat sätt och här anordna välbehöflig tilläggsplats för en del större ängare. Ett packhus måste uppföras, men läget för detsamma var länge omtvistadt, tills man år 1875 beslöt sig för att lägga det på dess nuvarande plats (nu n:r 1 N. Blasieholmshamnen).

Huset n:r 4 Hofslagaregatan disponerades af förmännen vid museibygget. Nu är där Hamnfogdekontor m. m.

På det nuvarande Edelstamska husets tomt uppförde J. Clason d. ä. en mera betydande byggnad, åtminstone delvis af sten; den kvarstod ännu vid branden 1822,² men delade då

¹ Huruvida denna skolhusbyggnad låg på Kyrkholmen eller på Sillhofstomten, har jag ej kunnat utröna. Någon skola i denna del af staden omtalas ej af Elers. Dock må nämnas att redan år 1721 beboddes en ny stuga på flemingska tomten af »apologisten widh stora scholan och kläckaren widh Skeppsholmen Eric Leerbeck medh dess hustru och 2:ne små barn» (se mantalsförteckning). Här var sannolikt klockargården. Åt klockaren inrymdes dock senare bostad i tvenne Amiralitetet tillhöriga stugor, som antagligen lågo på Kyrkholmen och ännu vid 1822 års eldswåda användes för samma ändamål. Möjligen kan äfven en skola där varit inrymd.

² Om dess utseende får man en god föreställning af illustrationen å följ. sida, som är utförd efter en teckning af J. F. Martin.

